İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

Yıl: 2015 Cilt: 25/Bahar ISSN: 0085-7432

TÜRKİYAT MECMUASI

KURUCU:
ORD. PROF. M. FUAD KÖPRÜLÜ

MÜDÜR:
PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN

İSTANBUL

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

Yıl: 2015 Cilt: 25/Bahar ISSN: 0085-7432

TÜRKİYAT MECMUASI

KURUCU
ORD. PROF. M. FUAD KÖPRÜLÜ

MÜDÜR
PROF. DR. A. AZMİ BİLGİN

İSTANBUL

Türkiyat Mecmuası

Cilt: 25/Bahar, 2015, ISSN: 0085-7432

Sahibi/Owner

İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü adına Müdür
Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

Editörler/Editors

Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ
Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM
Yrd. Doç. Dr. Ayna Askeroğlu ARSLAN

Yazı İşleri Müdürü/Editor in Chief

Doç. Dr. Sinan ÇİTÇİ

E-Dergi Yöneticisi-Mizanpaj/E-Journal Director-Layout

Arş. Gör. Selim AHMETOĞLU

Dergi Sekreteryası/Journal Secretariat

Öğr. Gör. Dr. Fatma Meliha ŞEN
Arş. Gör. Selim AHMETOĞLU
Arş. Gör. Yusuf ÜNAL

Yayın Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN
Prof. Dr. Mualla UYDU YÜCEL
Doç. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ
Doç. Dr. Sinan ÇİTÇİ
Doç. Dr. Abid Nazar MAHDUM
Yrd. Doç. Dr. Cemal AKSU
Yrd. Doç. Dr. Ayna Askeroğlu ARSLAN
Yrd. Doç. Dr. Ramazan BALCI
Yrd. Doç. Dr. Ömer KUL
Yrd. Doç. Dr. Gözde SAZAK
Yrd. Doç. Dr. Kadriye Figen VARDAR
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yalçın YILMAZ

YILDA İKİ KERE ÇIKAR ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİDİR
Semi-annually / International Refereed Academic Journal

Türkiyat Mecmuası, ASOS Index, EBSCO (Academic Search Complite), MLA International Bibliography ve ULAKBİM tarafından taranıp indekslenmektedir

Türkiyat Mecmuası is being indexed by ASOS Index,
EBSCO (Academic Search Complite),
MLA International Bibliography and ULAKBIM

Dergimizdeki yazılar, kaynak gösterilerek alıntılanabilir.
Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

Quotations are allowed by indicating the source.
All responsibilities of the articles belong to the writers

Baskı/Print
Step Ajans Reklamcılık Matbaacılık Tanıtım ve Organizasyon Ltd.Şti.
Göztepe Mh. Bosna Cd. No:11 34200 Bağcılar/İSTANBUL
Telefon: 0212 446 88 46
E-posta: stepajans@gmail.com
Matbaa Sertifika No: 12266

Yazışma Adresi/Correspondence Address
İ.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,
Horhor Cad. Kavalalı Sk. 5/4, 34080
Fatih/İstanbul
Telefon: +90-212-440 00 00-26667
E-posta: turkiyatmecmuasi@istanbul.edu.tr
turkiyatmecmuasi1924@gmail.com

Bilgin GÜNGÖR

Öteki İstanbul'un Anlatısı: *Kafamda Bir Tuhaflık* Romanının Yapısalcı Metodoloji Işığında Çözümlenmesi

Narrative of the Other Istanbul: Analysing of *Kafamda Bir Tuhaflik* (A Strangeness In My Head) in the Consideration of Structuralist Methodology..... 119-141

Ömer KUL

Tarihte Düzenlenen İlk Doğu Türkistan Kurultayı: Hicaz Kurultayı (1-5 Eylül 1954)

The First Congress on Eastern Turkistan Throughout the History: The Congress of Hijaz (September 1st-5th, 1954)..... 143-159

Nesrin AYDIN SATAR

Kanun Olmanın Kıyısında: Edebiyatın Politize Olması ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Cumhuriyet Kanonu'ndaki Yeri

On the Margins of Being the Law: The Politicization of Literature and the Place of Ahmet Hamdi Tanpınar in ihe Republican Canon 161-188

Cengiz ŞİŞMAN- Muharrem VAROL

Erken Cumhuriyet Dönemi Sabataycılık Tartışmaları: *Türk Sesi* Gazetesinden 1924 Tarihli Bilinmeyen Bir Tefrika

Sabbatean Controversy in Early Turkish Republican Period: An Unknown Serial in Turk Sesi Newspaper (1924)..... 189-233

TARİHTE DÜZENLENEN İLK DOĞU TÜRKİSTAN KURULTAYI: HİCAZ KURULTAYI (1-5 EYLÜL 1954)

Ömer KUL*

Özet

Doğu Türkistanlılar, 1949 yılında ülkelerinde komünist rejimin işbaşına gelmesiyle canlarını kurtarmak ve davalarını anlatabilmek amacıyla birçok ülkeden gelen delegelerin iştirakiyle 1 Eylül 1954 tarihinde Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde bir kurultay tertip etmişlerdi. Tarihe "*Hicaz Kurultayı*" olarak geçen toplantıda gündeme alınan konular Doğu Türkistan özgürlük davasının canlandırılması, bu konuda yapılacak çalışmaların tespiti, Milliyetçi Çin (Guo-Min-Dang) ile işbirliği yapılıp-yapılmayacağı, Milliyetçi Çin'den mali yardım alınıp-alınmayacağı hususlarıydı. Beş gün süren görüşmelerden sonra, Doğu Türkistanlı delegeler 6 Eylül 1954'deçeşitli kararlar almıştır. Takriben 250 kişinin imzası bulunan karar tutanağında en ilginç husus ise Doğu Türkistanlıların milli liderleri olarak Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'e vekâletname vermeleridir. Hicaz Kurultayı'nda alınan kararların uygulanmasında ise 1949 sonrası Tayvan'a sığınan Milliyetçi Çin yönetiminin tutumu da değerlendirilmiştir. Ayrıca toplantıda alınan kararların sonraki dönemlerde ne ölçüde gerçekleştirilip-gerçekleştirilmediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Türkistan, Çin, Hicaz, Taif, Kurultay, Kamuoyu

*Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, kulomer@hotmail.com

THE FIRST CONGRESS ON EASTERN TURKISTAN THROUGHOUT THE HISTORY: THE CONGRESS OF HIJAZ (SEPTEMBER 1ST-5TH, 1954)

ABSTRACT

The people of Eastern Turkistan organized a congress in the city of Taif in Saudi Arabia in September 1, 1954 for saving their lives, explaining their political aims and collecting supporters after the establishment of the communist regime in China. This congress called as the Congress of Hijaz and those topics such as vitalizing the independence struggle of the Eastern Turkistan, determining the program to vitalize the independence struggle, making a cooperation with Nationalist China or not and having economic aid from Nationalist China or not, were discussed. After the discussions through five days, the Eastern Turkistan delegates determined the decisions in September 6, 1954. The most interesting point is that the 250 people who joined to the congress gave the procuration that they recognized Mehmet Emin Buğra and İsa Yusuf Alptekin as the national leaders of the people of Eastern Turkistan. During the application process of the decisions of the Congress of Hijaz, the position of the administration of the Nationalist China in Taiwan after 1949 had taken into consideration. Also, the decisions that determined in the Congress and the results of these decisions are going to be discussed in this paper.

Key Words: East Turkistan, China, the Hijaz, the congress, the public

Giriş

Doğu Türkistan, 1759 senesinde I. Mançu istilasına maruz kalmış, bunu 1877 senesindeki II. Mançu istilası takip etmiştir. Akabinde ülkeye, 18 Kasım 1884 tarihinde "Xin-jiang/Sinkiang[1]" ismi verilerek Çin topraklarına ilhak edilmiştir. 1911'de Çin'de Mançu Hanedanlığı devrilmiş ve yerine Milliyetçi Çin (Guo-Min-Dang) idaresi kurulmuştur. Fakat Milliyetçi Çin, Mançu Hanedanlığı'nı yıkmış olmasına rağmen, Doğu Türkistan üzerindeki iddiasından vazgeçmemiştir.

Milliyetçi Çin'in 1949 yılına kadar Doğu Türkistan'daki siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayata dair uygulamaları tartışmalı hususlardan biri olmuştur. Milliyetçi Çin iktidarları tarafından her ne kadar 1911-1949 döneminde Doğu Türkistan'da yaşanan istiklal hareketlerine Moskova merkezli Rus siyasetinin sebep olduğu tezi ileri sürülmüşse de hakikat böyle değildir. Doğu Türkistan'da yaşanan bütün olumsuzluklar aslında Milliyetçi Çin adına ülkeyi idare eden Çinli yöneticilerden kaynaklanmıştır[2]. 1949 yılı itibariyle Çin'de iktidarı ele geçiren Mao Ze-dong liderliğindeki Komünist Çin birlikleri Doğu Türkistan'a doğru harekete geçince Doğu Türkistanlılar da hem hayatta kalabilmek hem de davalarını anlatabilmek için kafileler halinde ülkeden ayrılmışlardı. Aynı şekilde Milliyetçi Çin idarecileri de Tayvan'a sığınmışlardır[3].

---

[1] Mehmet Emin Buğra, *Doğu Türkistan Tarihi, Coğrafi ve Şimdiki Durumu*, İstanbul 1952,s. 27; Erkin Alptekin, "Doğu Türkistan'a Şingcang İsmi Verilişinin 95. Yıldönümü", *Bayrak Gazetesi*, 1979, s. 2; Baymirza Hayit, *Sovyetler Birliği'ndeki Türklüğü ve İslâm'ın Bazı Meseleleri*, İstanbul 1987, s. 159; İdil Nilay Demir, "Xin-jiang'da Çin Politikası", *A. Ü. Sinoloji Anabilim Dalı Basılmamış Lisans Tezi*, Ankara 1988, s. 1; Morris Rossabi, *"*Xin-jiang*"*, *Encyclopedia of Asian History*, C. IV, New York 1988, s. 250; M. Rıza Bekin, "Present Stuation in Eastern Turkistan and Her Problems", *Human Rights Violations in Eastern Turkistan*, (haz. Timur Kocaoğlu, Özlem Yücel, M. Rıza Bekin, Burhan Kuzu, Arslan Alptekin, Ahmet Türköz), Aydınlar Ocağı Yay., İstanbul 2000, s. 17; Li Sheng, *Çin'in Xin-jiang Bölgesi Geçmişi ve Şimdiki Durumu*, (çev. Xu Xinyue), Xin-jiang Halk Yayınevi, Urumçi 2006, s. 109, 117.

[2] Doğu Türkistan'ın 1911-1955 tarihine dair geniş bilgi için bkz. Ömer Kul, "Osman Batur ve Doğu Türkistan Milli Mücadelesi (1941-1951)", *İstanbul Üniv. Sos. Bil. Enst., Doktora Tezi*, İstanbul 2009; Tekin Tuncer, "1911-1955 Yılları Arasında Doğu Türkistan", *Tarih Bilinci Dergisi Özel sayı*, İstanbul Mart 2014, s. 198-211.

[3] Delilhan Canaltay, *Kıylı Zaman Kıyın Künder*, Almati 2000, s. 80, 83-84; Hasan Oraltay, *Hürriyet uğrunda Doğu Türkistan Kazak Türkleri*, Tük Kültür Yayını, 2. baskı, İstanbul 1976, s. 197 vd ; Hızırbek Gayretullah, *Altaylarda Kanlı Günler*, Hamle Yayınları, İstanbul 1977, s. 147-48; a. mlf.,"Osman Batur ve Millî Mücadelesi", *Millî Kahraman Osman Batur'un Şehadeti'nin 50. Yılı Hatırasına*, DTGD Yay., Nisan 2001, s. 27; İklil Kurban, *Doğu*

1949 sonrasında harice çıkmış Doğu Türkistanlılar ve Tayvan'a sığınmış Milliyetçi Çinliler için vatanlarını kurtarmaları gereken ortak bir düşman ortaya çıkmıştır. 1911-1949 yılları arasında Doğu Türkistan'da Milliyetçi Çin'in yaşattığı bütün olumsuzluklara rağmen Mehmet Emin Buğra[4], İsa Yusuf Alptekin[5] ve muhaceretteki diğer Doğu Türkistanlılar, 1971 yılına kadar Kıta Çin'in meşru temsilcisi kabul edilen Milliyetçi Çin ile işbirliği yapmak arzusunda olmuştur. Milliyetçi Çin ileri gelenleri de, Buğra, Alptekin ve muhaceretteki diğer Doğu Türkistanlılara irtibata geçerek, onları Tayvan'a yerleşmeye ve işbirliği yapmaya yönlendirmek istemiştir[6].

Doğu Türkistanlılar 1949'da başlayan göçte, zor durumda olmaları nedeniyle Tayvan yönetimi gibi diğer dünya devletlerinin yardımını almıştır. Bununla birlikte göç kafilelerinin iskanlı göçmen olarak başta Türkiye olmak üzere Suudi Arabistan ve Mısır gibi ülkelere yerleştirilmesinden sonra ise yeni bir yol haritası çıkarmaya ihtiyaç duyulmuş, bu yol haritası da Hicaz Kurultayı ile ortaya konulmuştur. Kurultay'da alınan önemli kararlardan biri de Milliyetçi Çin ile muhaceretteki Doğu Türkistanlıların hangi şartlarda işbirliği yapacaklarına dair olmuştur. İşbirliği ancak Doğu Türkistan halkının kendi kaderini tayin etme hakkını Tayvan yönetiminin kabul etmesi şartına bağlanmıştır[7]. Aksi takdirde muhaceretteki Doğu Türkistanlıların, Komünist Çin'den kurtulmak ve yerine Milliyetçi Çin'i getirmek için Tayvan'la işbirliği yapmasının bir anlamı olamazdı.

Mehmet Emin Buğra, durumu Tayvan'a sığındıktan sonra devlet kademelerinde görev alan Dr. Çu Çia-huan'ın yazdığı 22 Haziran 1951 tarihli davet mektubuna 27 Eylül 1951'de verdiği cevabı mektubunda özetle

---

Türkistan İçin Savaş, TTKB, Ankara 1995, s. 88; A. D. W. Forbes, *Doğu Türkistan'daki Harp Beyleri (Doğu Türkistan'ın 1911-1949 Arası Siyasi Tarihi)*, (çev. Enver Can), DTV Yay., Münih 1990, s. 466-467.

[4] Mehmet Emin Buğra hakkında geniş bilgi için bkz. Tahir Çağatay, "Mehmet Emin Buğra", *Gökbayrak*, DTKVDD Yay. No: 77, Haziran 2007, s. 4; Abdullah Bakır, *Doğu Türkistan Milli İstiklâl Hareketi ve Mehmet Emin Buğra*, DTVY, İstanbul 2005.

[5] İsa Yusuf Alptekin hakkında geniş bilgi için bkz., Abdülkadir Donuk ve diğ., *Türklük Mücahidi İsa Yusuf*, TEV. yay., İstanbul 1997; *Esir Doğu Türkistan İçin-1; İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları*, Yay. haz. Ömer Kul, Berikan Yay., Ankara 2010; *Esir Doğu Türkistan İçin-2; İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları*, Yay. Haz. Ömer Kul, Berikan Yay., Ankara 2007; Ömer Kul, "Bir Lider Olarak İsa Yusuf Alptekin (1901-17 Aralık 1995)", *Türk Tarihinde Lider ve Liderlik Anlayışı*, Ed. Ali Arslan, Kitabevi, İstanbul 2014, s. 133-142.

[6] Mehmet Emin Buğra, *Doğu Türkistan'ın Hürriyet Davası ve Çin Siyaseti*, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1954, s. 7-9.

[7] Bkz. Ek 1.

şöyle değerlendirmektedir;"*Muhaceretteki Doğu Türkistanlıların en büyük gayesi, Doğu Türkistan'ı düşman istilasından kurtarmaktır.Milliyetçi Çin ileri gelenleri Doğu Türkistan halkının milli isteklerine aşırı derecede memnuniyetsizlik göstermekte, bu milli taleplerin bayraktarlığını yapanlara zararlı bir unsur gözüyle bakmakta,bu yüzden de Milliyetçi Çin ile işbirliği yapma yolları tamamen kapanmaktadır.Dolayısıyla muhaceretteki Doğu Türkistanlıların, Formoza'ya gidip birlikte çalışma şansı yoktur. Milliyetçi Çin'in Doğu Türkistan hakkındaki siyasetini ıslah etmesi durumunda muhaceretteki Doğu Türkistanlılar Formoza'ya gidebilir veya dış ülkelerde kalarak Formoza ile işbirliği yapabilir*"[8].

Mehmet Emin Buğra'nın 27 Eylül 1951 tarihli mektubuna, Dr. Çu Çia-hua, 9 Mart 1952'decevabi mektup göndermiştir. Zikredilen mektupta belirtilen iddiaları ise şu şekilde sıralamak mümkündür;"*Irkî olarak Xin-jiang (Doğu Türkistan) milleti, Çin ile aynı özelliklere sahiptir. Çinlilere her ne kadar Hansu denilmekte ise de bu dil alışkanlığı haline gelmiş bir ifadedir. Xin-jiang halkının bir nevi Türkçe dili kullanması onların ırkî yönden Çinlilerden ayrı bir halk olduğunu göstermez.Çinlilerin "Bir Aile" dediği nazariye boş laf değildir. Kültür olarak ise Xin-jiang halkının kültürü, Çin sınırları içindeki muhtelif halkların müştereken meydana getirdikleri bir nevi din, yazı ve kültürden ibarettir. Bunun için Xin-jiang halkı kültür ve medeniyet yönünden Çin kültüründen ayrı özellik taşımaz. Coğrafi olarak bakıldığında da bundan 2000 sene önce Xin-jiang, Çin ile bir kül teşkil etmekteydi. Yalnız Ming sülalesinin sonu ve Mançu sülalesinin ilk zamanlarını teşkil eden devrede Çin'den ayrılmıştı. Bu malumatlara nazaran sadece Xin-jiang Çin arazisi içinde kalmıyor, onun kuzeybatı sınırları dışındaki birçok yerde mazide Çin arazisi içinde bulunuyordu. Bu sebeplerden ötürü Xin-jiang milleti, lisan, kültür ve mahalli hususiyet gibi farklara dayanarak istiklal isteyemez*"[9].

Dr. Çu Çia-hua'nın mektubunda yer alan ifadeler, Milliyetçi Çin'in komünistlere mağlup olup Tayvan'a sığınmalarına rağmen Doğu Türkistan'ı sömürme siyasetinden vazgeçmediklerini göstermektedir. Komünist Çin idaresi yıkılsa bile Doğu Türkistan halkına kendi kaderini tayin etme hakkının verilmeyeceğini bu satırlardan anlamak mümkündür. Diğer bir ifadeyle Tayvan idaresinin asıl hedefi, komünistleri mağlup etmesi durumunda bile, Doğu Türkistan'ı tekrar istila etmek niyetinde olduklarıdır.

[8] Buğra, *Doğu Türkistan'ın Hürriyet Davası*, s. 7-9.
[9] Buğra, *Doğu Türkistan'ın Hürriyet Davası*, s. 13-28.

Aslında hariçteki Doğu Türkistanlılar, Milliyetçi Çin'in bu ketum tutumu karşısında Çan Kay-şek hükümetiyle sürdürülmekte olan görüşmelere son vermeyi düşünmüştür. Ancak bu çok anti-demokratik bir tutum olarak değerlendirilebilirdi. Mehmet Emin Buğra, İsa Yusuf Alptekin ve diğer bir kısım Doğu Türkistanlılar, muhaceretteki soydaşlarına kendi şahsi fikirlerini dayatmak istemiyordu. Bunun için bir kurultay tertip edilmeli, bu kurultaya mali imkânlar elverdiği takdirde Afganistan, Hindistan, Pakistan, Suudi Arabistan ve Türkiye gibi ülkelerde yaşayan Doğu Türkistanlı delegeler davet edilerek istikbalde nasıl bir siyasi yol izlenmesi gerektiği tespit edilmeliydi. Yapılan görüşmelerden sonra, Kurultay'ın, muhaceretteki Doğu Türkistanlıların çoğunluğunun yaşamakta olduğu Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde tertip edilmesine karar verilmişti. Bu karar doğrultusunda kurultaya katılabileceklere haber ulaştırılmış ve beş gün devam eden Hariçte Doğu Türkistan hakkındaki ilk kurultay 1 Eylül 1954 tarihinde Taif'te başlamıştır.

1- Hicaz Kurultayı

Doğu Türkistanlılar, birçok ülkeden gelen delegelerin iştirakiyle 1Eylül 1954'de Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde bir kurultay tertip etmişti. Gündemdeki konular ise;

a. Doğu Türkistan özgürlük davasının canlandırılması,
b. Özgürlük konusunda yapılacak çalışmaların tespiti,
c. Milliyetçi Çin ile işbirliği yapılıp-yapılmayacağı,
d. Milliyetçi Çin'den mali yardım alınıp-alınmayacağı.

Beş gün devam eden görüşmelerden sonra, Doğu Türkistanlı delegeler, 5 Eylül 1954 tarihinde aşağıdaki tarihi kararı almıştır:

> "*Yurdumuz Şarki Türkistan 1877 Miladi yılı Çin tarafından istila edildi. 1881 Miladi yılından itibaren Çin devleti yurdumuzun tarihi ve millî ismi olan Şarki Türkistan ismini Çin'ce Şincan adına değiştirdi. Tarihten beri müstakil devlet olarak yaşaya gelen bu toprağı devlet statüsünden çıkarıp eyalet statüsünde Çin toprağına kattı. Halkımız ve yurdumuza son derece çok zulüm haksızlıklar yapageldi. Hiçbir hak tanımadı.*
>
> *Ama Şarki Türkistan coğrafi ve tarih itibariyle Çin toprağından ayrı bir toprak, O'nun halkı, dil, ırk, din, örf-adet itibari ile Çin milletinden ayrı bir millet olduğu için mezalim Çin'in esareti*

altında köle olarak yaşamayı istemeyip, geçmiş 70 küsur yıllık esaret devri içinde bir kaç on defa isyan çıkardı. İstiklal davası kıldı. Onun sonuncusu olarak 1931 Miladi yılı yurdumuzun her yerinde isyan çıktı. Sonuç olarak 1933 Miladi yılı Kaşgar merkez olmak üzere "Şarki Türkistan İstiklal Cumhuriyeti" adında bir müstakil hâkimiyet kuruldu. Bu hâkimiyet zalim Rusların müdahaleleri ile yıkıldı. 1949 Miladi yılı yurdumuzu Kızıl Çin, Milliyetçi Çin'in elinden istila yoluyla aldı. Akabinde yurdumuza zalim Rusların tesiri girmeye başladı. Bu Kızıl istilaya karşı yurdumuzda silahlı isyanlar çıktı, yıllarca devam etti. Bu iki zalim hâkimiyet yurdumuzdaki tüm münevver, milletsever insanlarımızı hapse tıkıp, sürüp ve öldürüp, tüm zenginlik ve varlıklarımıza tecavüz edip, halkımızı istiklal, hürriyetten konuşamayacak bir duruma getirdiler.

Eğer yurdumuz ve halkımız bundan fazla esaret ve zulüm altında kalırsa, halkımızın tümü mahvolup, yok olma tehlikesi ön görülmekte. Demek ki, yurdumuzun Kızıl Çin ve zalim Rusların istilasından kurtuluşu, Milliyetçi Çin tarafından istiklalinin tanınması ve özgür olup müstakil olması hayati bir mesele konumundadır. Demek, istiklal davamızı ortaya atmak, hür dünyanın yardımı ile istiklalimizi ele alma yükümlülüğü dünyadaki tüm Şarki Türkistanlı muhacirlerimizin üstündedir. Dolayısıyla, yurdumuz ve halkımızı Kızıl Çin ve zalim Rusların esaretinden kurtarmak için teşebbüslere girişmek, Milliyetçi Çin ile müzakereye girerek yurdumuzun tam istiklaliyesini ona tanıttırmak, eğer Milliyetçi Çin yurdumuzun tam istiklaliyesini tanıyıp ilan etmezse, yurdumuzun istiklal davasını Birleşmiş Milletlere sunarak hür dünyaya müracaat edip, Milliyetçi Çin'i istiklalimizi tanımaya mecbur etmek için Mehmed Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin iki nefer önderi biz Hicaz'daki ekseriyet teşkil eden umum muhacirler, yurdumuzdaki sekiz milyon, yurtdışındaki on bin Şarki Türkistanlı adına vekil ettik. Bu iki nefer milli önderimizin bu babdaki her bir kelimesi umum Türkistanlıların kelimesi, her bir teşebbüs hareketi umum Türkistan halkının teşebbüs hareketi olarak biliriz.

(Bu vekillikname iki nüsha yazıldı. Bir nüshası Mehmed Emin Buğra beyefendiye, yine bir nüshası İsa Yusuf Alptekin beyefendiye takdim edildi. Bu her iki nüsha aynı yetkiye

sahiptir.)Hicri sene 1374, 5 Muharremü'l-Haram/Miladi sene 1954, 5 Eylül. Medine-i Münevvere'deki Türkistanlılar bu vekâletnameyi canı gönülden teyit eder ve onaylarız"[10].

[10] Karar ve vekâletname metni için bkz. Ek 1. Metnin altında takriben 250 kişinin imzası bulunmaktadır. İsimlerden 207 tanesi okunabilmiştir. Okunabilen isimler ise şunlardır: Elhac Habibullah, Elhac Mirza Ahmed, Abdurrehim Abdullah, Yusuf Haci, Abdulhemid Ahmedi, Yusuf Hoca Haci, Haci Siddik, Alim ibni Haci, Kurban Ali, Kasım Haci İbrahim, Habibullah ibni Muhammed Niyaz, Semican Haci, Kurban Haci, Haci Tahir, Nasrettin Muhammed Eminoğlu, Kasımcan, Muhammed Emin Yemşi (?), Yakup Muhammed, Seid bin Ali, Abdulmecid ibni Abdulehed, Sıddık İslam, Muhtar bin İsmail, Muhammed Kurban Artış, Abdülaziz Yusuf, Elhac Kurban Muhammed, Kebir Kadir, Muhammed Emin, Devlet Oşur, Tohti İsa, Abdullah bin Ab (?), Mahmud Abdülkerim, Ahmed Kasım Kutluk, Hamidullah, Sadık Haci, Kasımcan, Abdullah Haci, Kurban İbrahim, Molla Muhammed İbrahim Kâri, Abdülhamit T H (?), Molla Ahun Gazioğlu, Yusuf Kâri Bayoğlu, Muhammed Kasım bin Abdüllatif, Abdülgaffur ibni HaldHaci, Elhac Ahund Niyaz, Cuma Artış, İbrahim bin Rozi, Abdülaziz Hacı bin Tahir, Mevlevi Muhammed Emin İbni Damolla, Nurdun Rozi, Şir Muhammed (?), Muhammed bin T, Nizam (?), Abdürrahim Türkistani, Niyaz Haci, Esedullah Emin, Mevlevi Osman, Abdülvaris İsmail, Abdüllah Kadı, Mümin Haci Kaşgari, İsmail Hacı, Muhammed bin Yakub Hacı, Abdullah, Abdülkadir Hacı ibni Nemet, Muhammed Musa El-Buhari, Muhemmed Emin İslam, Alaiddin Taif, Abdurrahim Mahmud, Nur Muhammed İsmail, İbrahim Vasil, Ömer Haci, Ali Rozi, Gazi Kerim Alim, Haci Şaban, Kurban Haci Tohti, Muhammed Haci, Bin Tohti, Seit Haci, El muhendis, Abduleziz, Ahmed Tohtişa, Ahmed Tohti Nasir, Abdulkerim, Haci Mir Zahir, Osman Can, Faruk Can, Muhemmed Zerif Haci, Emin Haci, Abdullah Yusuf, Çaci ...(?), Abdülahet Sadullah, Hamid ibni Hamiddin, Yakup Ahmedi, Abdulmecid, Muhemmed Niyaz, Abdulkerim Abdullah, Muhemmed Sabir Haci, Gülhan, Abdurrehim Abdullah, Abdulvahid Kadiri, Nur Muhemmed, Rozi Hamit, Sefer Beg Haci, Yusuf Hacı, Ali Beg, Tohti, Elhac Muhemmed Emin, Muhemmed Niyaz, Haci Abdin Davud, Haci Ahmed Sabit, Nur bin Bahaiddin, Abdulehed Ahmed, Kurban, Hüseyin Kari İslami, Ali Can bin Sabit Beg Haci, Abdullah, Avut Haci, Abdulhalk İsmail, İsmail, Yusuf İsmail, Muhammed Kari bin Yusuf, Rehmetullah Kari, Kurban Niyaz Abdulbaki, Abdu Ekber, Mahmud, Muhammed Haci bin Emin Abdullah, Tohti, Haci Abdurrehim Koşmak, Hemdullah, Muhemmed Temur Nur, Abdurrahman, Abdullah Emin, Kasım bin Yakub, Haci Mir Muhammed Haci, Davud bin Abdurrehim, Heyt Beg Haci, Ziyaiddin Mahdum, Kasim Can, Muniriddin Meksud, Zulnur, Kurban Niyaz, Muhammed Tursun, Abdusattar, İsmail Mehdum, Yasin Ayub, Siraciddin Kari, Abdulbaki, Muhammed Mahmud, Tursunhan Sabit Haci, Abdullah, Abduleziz Ahmed, Kurban Haci, Abdullah, İbrahim, Hamid Haci, Emin Haci, Hemdem İsmail, Muhammed Han, Ataullah Han, TohtiHaci, Yusuf Taz, Turdi ...(?), Mahmud Haci, Haci Toq Abdurrahman, Ahmed Yusuf, Muhammed Haci, Hafiz Haci, Mehmud Heyt Haci Molla (?), Abdurrehim, Turdi, Haci Ebubekir, Davud Türkistani, Abdurrehim bin Yakub, İsmail, İsa Kadir Masum, Ömer bin Tohti, Ahmed Tevfik Kasım, Muhiddin Kaşgar, İbrahim bin Muhemmed ... (?), Kurban bin Niyaz, Haşim bin Tursun, Nesriddin Muhemmed, Abduleziz Muhemmed, Muhemmed Nesim ... (?), Tursun Yasin, Emin Muhemmed Naim, Abdurrahman, Muhammed Ali Haci, Muhammed Emin Haci, Muhammed Rozi Haci, Emin Ahund Haci, Muhammed Haci Nicad, Muhammed Niyaz, Emin Sabit, Abdusattar Haci, Abdurrahman Haci, Muhammed Haci, Haci İsa, Tohtasun Haci,

Taif'te tertip edilen bu kurultayda muhaceretteki Doğu Türkistanlıların aldıkları kararlardan önemli bilgiler elde etmek mümkündür. Karar metninden de anlaşılacağı üzere Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin muhaceretteki 10 bin ve Doğu Türkistan'daki 8 milyon Doğu Türkistanlıyı temsilen vekil seçilmişti. Buğra ve Alptekin, Milliyetçi Çin ile müzakerelere girişerek Doğu Türkistan'ın özgürlüğünü ilan ettirmeye çalışacaktı. Doğal olarak özgürlük ilanı sembolik öneme haiz olabilirdi. Çünkü Doğu Türkistan, Milliyetçi Çin'in değil, Komünist Çin idaresindeydi. Ama bu durum Milliyetçi Çin'e olduğu gibi Doğu Türkistanlılara da çok yarar sağlayabilirdi. Milliyetçi Çin, sembolik dahi olsa, Doğu Türkistan'ın özgürlüğünü ilan etmeyi kabul etmediği takdirde, Buğra ve Alptekin konuyu Birleşmiş Milletler teşkilatına getirebilmek için hür dünya memleketleri nezdinde teşebbüslere girişebileceklerdi. Muhaceretteki Doğu Türkistanlılar da bu meyandaki çalışmaların yapılabilmesi için ellerinden gelen maddi ve manevi yardımı yapacaklardı. Buğra ve Alptekin'in her sözü bütün Doğu Türkistanlıların sözü, her hareketi bütün Doğu Türkistanlıların hareketi olacaktı. Müzakereler kati bir neticeye ulaşıncaya kadar muhaceretteki hiçbir Doğu Türkistanlının, Milliyetçi Çin'e gitmesi, işbirliği yapması ve mali yardım alması karşı çıkılan hususlardandı.

Alınan kararlar ile muhaceretteki Doğu Türkistanlılar, bundan takriben 60 sene önceki şartlara uygun olarak takip edecekleri siyasi yolu da belirlemişlerdi. Bu yola en uygun düşecek talep de "*özgürlük*" idi ki, ancak bu durum muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığıyla elde edilebilirdi.

2- Hicaz Kurultayı'nda Alınan Kararlarının Yansımaları

Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin, muhaceretteki Doğu Türkistanlıların aldığı bu kararı bütün vatandaşlarına şifahi olarak duyurmuştur. Akabinde Milliyetçi Çin ile barışçı yollarla Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını tanıdığını ilan etmesi konusunda görüşmeler yapılmıştır. İki lider kati bir neticeye ulaşıncaya kadar muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını gösterebilmek maksadıyla, Milliyetçi Çin'le hiçbir surette ilişki kurmamalarını, Milliyetçi Çin'e gitmemelerini ve Milliyetçi Çin'den mali yardım almamalarını, bu meyanda gelecek teklifleri reddetmelerini rica etmiştir. Ayrıca Milliyetçi Çin'in resmi ve gayri resmi

---

Abdulmirza, Mahmud Tohti BegGuma, Turdi Muhammed Kerim, Kasım Kurban, Muhammed Rozi Tohti, Haci Abdurrahman, Niyaz Haci, Haci Haşim, Mevlevi Abduleziz Muhammed Niyaz, Muhammed Nur ... (?) Hüseyin, Haci Ahmed Sabit

temsilcileriyle görüşmelere başlanmış, aynı zamanda 16 Ekim 1956'da Milliyetçi Çin Devlet Başkanı Çan Kay-şek'ebir muhtıra gönderilmiştir. Çan Kay-şek, Buğra ve Alptekin'in 16 Ekim 1956 tarihli muhtırasına 12 Nisan 1957'de Ankara Büyükelçiliği kanalıyla şifahi olarak cevap vermiştir. Bu şifahi cevapta; Buğra ve Alptekin'in, Formaza'ya yerleşmesi, Milliyetçi Çin tarafından yürütülmekte olan anti-komünist harekete katılması istenmiştir.Yine Doğu Türkistan davasının birkaç kişi tarafından yürütülmekte olduğu,halkın çoğunluğunun bu davaya fiilen katılmadığı, Doğu Türkistan'ın statüsünün ancak Çin kanunları çerçevesinde değiştirilebileceği, Doğu Türkistan'ın statüsünün ancak Çin'in komünist istiladan kurtarılmasından sonra düşünülebileceği ifade edilmişti[11].

Bu şifahi cevaptan sonra, Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin, Çan Kay-şek'ten Doğu Türkistan'ın halkının, sembolik anlamda da olsa, özgürlük talebini kabul etmesi için 20 Nisan 1957 tarihinde ikinci bir muhtıra daha göndermiştir. Milliyetçi Çin'in Ankara Büyükelçiliği kanalıyla gönderilen muhtıraya, Çan Kay-şek ne yazılı ne de şifahi bir cevap vermiştir[12].Buna rağmen, Buğra ve Alptekin, Milliyetçi Çin resmi ve gayri resmi temsilcileriyle görüşmelerini sürdürmeye çalışmıştır. Hatta 1957'de Ankara'ya gelen Milliyetçi Çin Dışişleri Bakanı Dr. Yeh ile de bu konuda bir görüşme yapılmıştır[13].

Muhaceretteki Doğu Türkistanlılar için bir bildiri mahiyetinde olan Hicaz Kurultayı kararı ve akabinde Tayvan yönetimiyle yapılan görüşmelerden de anlaşılacağı üzere, Milliyetçi Çin'in Doğu Türkistan konusundaki fikrini deklare etmemesi durumunda Doğu Türkistan vekilleri de tekrar görüşme teşebbüsünde bulunmayacaklar, anayurdu komünist istilasından kurtarabilmek için bütün imkânlardan faydalanarak sürdürmekte oldukları mücadelelerini daha da güçlendirmeye çalışacaklardı.Aynı zamanda Milliyetçi Çin'in ileride Doğu Türkistan'ı tekrar istila etmesinin önü de daha şimdiden alınmış olacaktı.

[11] *Esir Doğu Türkistan İçin-2*, s. 105 vd.

[12] Adı geçen muhtıralar için bkz. İsa Yusuf Alptekin,*Doğu Türkistan Davası*, Marifet yay., İstanbul 1981.

[13] Bu görüşme ile ilgili olarak Mehmet Emin Buğra "*Türkistan'ın Sesi*" adlı derginin Şubat-Mart 1957 tarihli 8-9. sayısında "Açıklamalar" ve Nisan 1957 tarih ve 10-11. sayısında yayınlamış olduğu "Doğu Türkistan İstiklal Davasının Yeni Durumu" başlıklı yazısında değerlendirmiştir.

Muhaceretteki Doğu Türkistanlıların açıklamaları ve söz birliği Milliyetçi Çin'i son derece endişeye sevk etmişti. Çünkü muhaceretteki Doğu Türkistanlılar ve vekilleri Mehmet Emin Buğra ile İsa Yusuf Alptekin, pek çok hür dünya hükümeti, basını ve uluslararası kuruluşlarına başvurmuş, Komünist Çin'in Doğu Türkistan halkına karşı yürütmekte olduğu Çinlileştirme, dinsizleştirme ve kültüründen arındırma siyasetini telin etmelerini istemişlerdi. Ayrıca Milliyetçi Çin nezdinde arabuluculuk yaparak, Doğu Türkistan'a sembolik anlamda da olsa özgürlük tanıması için baskı yapmalarını rica etmeye başlamışlardı. Ayrıca Buğra ve Alptekin, Asya, Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde tertip edilen birçok uluslararası konferansa katılarak dertlerini dile getirmişlerdi.

Hür dünya ülkeleri tarafından *"emperyalist emeller güden bir devlet"* damgasını yemek Milliyetçi Çin'in uykusunu kaçırmaktaydı. Milliyetçi Çin'in, Komünist Çin'e karşı hür dünya ülkelerinin desteğine son derece ihtiyacı vardı. Çünkü Birleşmiş Milletler teşkilatı kurucularından olan Milliyetçi Çin'in, adı geçen teşkilattan çıkarılması ve yerine Komünist Çin'in alınması için bazı teşebbüsler de söz konusuydu. Böyle bir sırada hür dünya ülkelerinden gelebilecek bir baskı Milliyetçi Çin'i ileride Doğu Türkistan'dan mahrum bırakabilirdi. Uluslararası baskı artmadan önce Milliyetçi Çin'in gerekli tedbirleri alması icap etmekteydi. Buna karşılık Milliyetçi Çin, muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını bozmak için ustaca bir siyaset gütmekteydi. Eğer Milliyetçi Çin bunu başarabilecek olursa, Doğu Türkistanlıların yaptıkları faaliyetler de gücünü yitirecek, belki zayıflayıp kaybolacak ve bu durumdan da Milliyetçi Çin azami derecede yararlanacaktı.

Muhaceretteki Doğu Türkistanlıların bir kısmı Türkiye'ye gelip yerleştikten, Türk vatandaşı olduktan ve Hicaz kararı kabul edildikten sonra da Milliyetçi Çin ile ilişkileri devam ettirmiştir[14]. Hakikaten de o senelerde hala Ankara'da bulunan Milliyetçi Çin Büyükelçiliği'nde görevli diplomatlar, köy, kasaba ve şehir demeden dolaşarak, Türkiye'ye yerleşen Doğu Türkistanlılara para dağıtmaya, onları kendisine bağlamaya, dolayısıyla muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını parçalamaya çalışmışlardır.

Daha önce vermiş olduğumuz bilgilerden de anlaşılacağı gibi, antikomünist görünen Milliyetçi Çin, muhaceretteki Doğu Türkistanlıların

[14]Oraltay, *a.g.e.*, s. 202 vd.

sembolik anlamındaki özgürlük talebini reddetmiştir. Bu sembolik özgürlük talebini yerine getirmemek için Prof. Li Dung Fang tarafından ortaya atılan, Çan Kay-şek ve onun taraftarları tarafından aynen benimsenen teoriye komünistlere mağlup olup Tayvan'a sığındıktan sonra bile ileri sürmeye devam etmiştir. Kıta Çin'i komünistlerden temizledikten sonra Doğu Türkistan'ı tekrar istila etmek niyetinde olduğunu asla saklamamış ve böylece emperyalist bir devlet olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Bu şartlar altında Milliyetçi Çin'in davetine icabet etmek, Tayvan ile kayıtsız, şartsız işbirliği yapmak ve Milliyetçi Çin'in, Kıta Çin'i komünistlerden temizledikten sonra Doğu Türkistan'ı tekrar istila etmesine yardımcı olmak demekti.

Hâlbuki muhaceretteki Doğu Türkistanlıların asıl görevi Milliyetçi Çin'in Kıta Çin'i komünistlerden temizledikten sonra Doğu Türkistan'ı tekrar istila etmesini önünü şimdiden almak olmalıydı. Ne var ki, evdeki hesap çarşıya uymamış, muhaceretteki bir kısım Doğu Türkistanlılar Milliyetçi Çin'in bu davetine icabet ederek, sözüm ona komünizmi tenkit etmek için Tayvan'a gitmiş ve böylece Milliyetçi Çin'in ekmeğine yağ sürmüştür.

Maksadı muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını parçalamak olan Milliyetçi Çin, Tayvan'da yapılan hemen her toplantıya Türkiye'deki Doğu Türkistanlıları davet etmek suretiyle gayesini gerçekleştirmeyi ümit etmiştir.Bu maksatla Hamza Uçar, 1960'larda birkaç defa Tayvan'a gidip-gelmiştir. Milliyetçi Çin'in muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını parçalayabilmek için dış ülkelerde yaşamakta olan bir kısım Doğu Türkistanlının, Milliyetçi Çin devriminin yıldönümünü kutlamak üzere her sene 10 Ekim'de Tayvan'da tertip edilmekte olan gösterilere davet etmek şeklindedir. Gidiş-dönüş bileti, yeme-içme ve yatış masrafları tamamen Milliyetçi Çin Hükümeti tarafından karşılandığı için bu gezilere rağbet eden Doğu Türkistanlıların sayısı bir hayli yüksek olmuştur[15].

Sonuç

1-5 Eylül 1954 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve beş gün sürmüş olan Hicaz Kurultay'ı, Suudi Arabistan'ın Taif şehrinde yapılmış ve tarihe Hariçte Doğu Türkistan hakkında yapılan ilk kurultay olarak geçmiştir. Taif şehrinin bulunduğu bölge olan "Hicaz"dan adını alan Kurultay, zikredilen

[15] Oraltay, *a.g.e.*, s. 197 vd.

hususta hem ilk olması hem de Doğu Türkistanlıların davalarını anlatmak için gelecek on yıllarda kullanacakları yöntemi belirlemesi açısından önemlidir. Alınan kararlar değerlendirildiğinde Kurultay'ın önemi daha da anlaşılabilir. Kurultay'da alınan önemli kararlardan biri de Doğu Türkistanlıların Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'i eşit yetkilere sahip liderleri olarak seçmiş olmalardır. 1965 yılına kadar Alptekin ile beraber kullanılan bu yetki, bu tarihte Buğra'nın vefatından sonra Alptekin tarafından kullanılmıştır.

Hicaz Kurultayı'nda alınan kararlara istinaden Milliyetçi Çin ile başlatılan görüşmelerden herhangi bir netice elde edilememiştir. Bütün görüşmelere, teklif ve muhtıralara rağmen Milliyetçi Çin, Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını tanımaya yönelik açıklama yapmayı reddetmiş, bu talebin Milliyetçi Çin kanunları çerçevesinde ve Kıta Çin'in komünist istiladan sonra değerlendirileceği şifahi olarak Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'e sözlü olarak ifade edilmiştir.

Hicaz Kurultay'ı sonrası yaşananlar değerlendirildiğinde hem Mehmet Emin Buğra ve İsa Yusuf Alptekin'in tarihi Hicaz Kurultay'ı kararlarına uyduğunu hem de diğer Doğu Türkistanlıların uymaları konusunda telkinlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Milliyetçi Çin'in Doğu Türkistanlıları Tayvan ile işbirliği yapmaya teşvik etmesi ile hariçte Doğu Türkistan davasından kopmaların yaşandığı gözlenmiştir. Tayvan yönetiminin tutumu ve Doğu Türkistan davasına verdiği zararlar ayrı bir çalışma konusu olduğundan bu çalışmada konu üzerinde durulmamıştır.

1992 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Kurultay'ın hem Doğu Türkistanlılar hem de konu üzerinde çalışanlar arasında Hariçte Doğu Türkistan hakkında yapılan ilk kurultay olarak bilinmesi yanlışlığının ortadan kaldırılması olmuştur. Bu vesile ile 1992 Kurultayı'nın hariçte Doğu Türkistan hakkında yapılan ikinci kurultay olduğu ortaya konulmuştur.

İsa Yusuf Alptekin'in hayatı incelendiğinde kendisini hiçbir zaman "lider" olarak lanse etmediği, dahası birçok yerde *"Ben Doğu Türkistan ve Doğu Türkistanlı kardeşlerimin hizmetkarıyım"* dediği bilinen bir gerçektir. Oysaki 1960'lı yıllarda başlayan ve İsa Yusuf Alptekin üzerinden *"kendisine hiçbir Doğu Türkistanlı tarafından liderlik yetkisi verilmediği, şahsi çabası ile kendisini Doğu Türkistanlıların lideri ilan ettiği"* bilgisinin de yanlışlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu vesile ile ortaya konulan belge hem liderlik konusunu, hem Tayvan yönetiminin tutumunu hem de 1949 sonra yaşanan

göç ile hür dünyaya çıkan Doğu Türkistanlıların davaları anlatabilmek gayesiyle nasıl bir yol izledikleri de ortaya konulmuştur.

Milliyetçi Çin'in milli menfaatleri için Doğu Türkistanlılar arasına soktuğu nifak tohumları kısa zamanda semeresini vermiştir. 1954 tarihini takip eden ilk 20 yılda muhaceretteki Doğu Türkistanlılar "Tayvan'a giden veya gitmeyen", "Tayvan'la işbirliği yapan veya yapmayan" ve "Tayvan'dan mali yardım alan veya almayan" olmak üzere iki grubu ayrılmıştır. Bu iki grup arasında çok sert tartışmalar baş göstermiştir. Tayvan'la işbirliği yapmayan, Tayvan'a gitmeyen ve Tayvan'dan mali yardım almayan grup diğeri grubu "Doğu Türkistan davasından kopmakla", "Doğu Türkistan davasını satmakla",veya "Doğu Türkistan davasına ihanet etmekle" suçlamıştır. Tayvan'la işbirliği yapan, Tayvan'a giden veya Tayvan'dan mali yardım almaya devam eden grup ise yaptığını haklı gösterebilmek için diğer gruba çirkin iftiralar yağdırmaya başlamıştır. Önceleri şifahi olarak yürütülen bu suçlama, iftira ve karalama kampanyaları bilahare yazıya ve hatta basına dahi intikal ettirilmiştir. Neticede birbirine düşen iki grup davayı tamamen ihmal etmişlerdir. Bu durumdan azami derecede yararlanan Milliyetçi Çin, Tayvan ile işbirliği yapan, Tayvan'a giden veya Tayvan'dan mali yardım almaya devam eden Doğu Türkistanlıları maşa gibi kullanmıştır. Bu şekilde Milliyetçi Çin yalnız muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını zayıflatmakla kalmamış, aynı zamanda Doğu Türkistan'a sembolik anlamda özgürlük tanıması için dış ülkelerden gelmesi muhtemel bir baskıyı da üzerinden atmıştır.

Bugün Doğu Türkistan davasının içine düşmüş olduğu durumun sorumluluğunu, tamamen Milliyetçi Çin'in muhaceretteki Doğu Türkistanlıların birlik, beraberlik ve kararlılığını parçalayabilmek için tatbik ettiği siyasete veya Hicaz Kurultayı kararlarına uyulmamasına bağlamak objektif olmayacaktır. Bir zamanlar Merkezi Asya Türk Medeniyetinin beşiği kabul edilen Doğu Türkistan çeşitli sebepler yüzünden zamanla cehalet bataklığına saplanıp kalmıştır. İçine sürükletilen bu cehalet ortamı iman, ahlak ve ideallerin çürümesine; para, şöhret, mevkii ve menfaat peşinde koşulmasına, böylece birlik, beraberlik ve kararlılığın parçalanmasına sebep olmuş, neticede Doğu Türkistanlıların kolay yutulur birer lokma haline gelmesine yol açmıştır.

KAYNAKÇA

ALPTEKİN, Erkin: "Doğu Türkistan'a Şingcang İsmi Verilişinin 95. Yıldönümü", *Bayrak Gazetesi*, 1979, s. 2.

ALPTEKİN, İsa Yusuf: *Doğu Türkistan Davası*, Marifet yay., İstanbul 1981.

BAKIR, Abdullah: *Doğu Türkistan Milli İstiklâl Hareketi ve Mehmet Emin Buğra*, DTVY, İstanbul 2005.

BEKİN, M. Rıza: "Present Stuation in Eastern Turkistan and Her Problems", *Human Rights Violations in Eastern Turkistan*, (haz. Timur Kocaoğlu, Özlem Yücel, M. Rıza Bekin, Burhan Kuzu, Arslan Alptekin, Ahmet Türköz), Aydınlar Ocağı Yay., İstanbul 2000.

BUĞRA, Mehmet Emin: "Açıklamalar", *Türkistan'ın Sesi Dergisi*, S. 8-9 Şubat-Mart 1957.

.....: "Doğu Türkistan İstiklal Davasının Yeni Durumu", *Türkistan'ın Sesi Dergisi*,S. 10-11. Nisan 1957.

.....:*Doğu Türkistan Tarihi, Coğrafi ve Şimdiki Durumu*, İstanbul 1952.

.....:*Doğu Türkistan'ın Hürriyet Davası ve Çin Siyaseti*, Osmanbey Matbaası, İstanbul 1954.

CANALTAY, Delilhan: *Kıylı Zaman Kıyın Künder*, Almati 2000.

ÇAĞATAY, Tahir: "Mehmet Emin Buğra", *Gökbayrak*, DTKVDD Yay. No: 77, Haziran 2007.

DEMİR, İdil Nilay: "Xin-jiang'da Çin Politikası", *A. Ü. Sinoloji Anabilim Dalı Basılmamış Lisans Tezi*, Ankara 1988.

DONUK, Abdülkadir ve diğ.,*Türklük Mücahidi İsa Yusuf*, TEV. yay., İstanbul 1997.

Esir Doğu Türkistan İçin-1; İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları, Yay. haz. Ömer Kul, Berikan Yay., Ankara 2010.

Esir Doğu Türkistan İçin-2; İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları, Yay. Haz. Ömer Kul, Berikan Yay., Ankara 2007.

FORBES, A. D. W.:*Doğu Türkistan'daki Harp Beyleri (Doğu Türkistan'ın 1911-1949 Arası Siyasi Tarihi)*, (çev. Enver Can), DTV Yay., Münih 1990.

GAYRETULLAH, Hızırbek: "Osman Batur ve Millî Mücadelesi", *Millî Kahraman Osman Batur'un Şehadeti'nin 50. Yılı Hatırasına*, DTGD Yay., Nisan 2001, s. 6-21.

.....:*Altaylarda Kanlı Günler*, Hamle Yayınları, İstanbul 1977.

HAYİT, Baymirza: *Sovyetler Birliği'ndeki Türklüğü ve İslâm'ın Bazı Meseleleri*, İstanbul 1987.

KUL, Ömer: "Bir Lider Olarak İsa Yusuf Alptekin (1901-17 Aralık 1995)", *Türk Tarihinde Lider ve Liderlik Anlayışı*, Ed. Ali Arslan, Kitabevi, İstanbul 2014, s. 133-142.

.....: "Osman Batur ve Doğu Türkistan Milli Mücadelesi (1941-1951)", *İstanbul Üniv. Sos. Bil. Enst., Doktora Tezi*, İstanbul 2009.

KURBAN, İklil: *Doğu Türkistan İçin Savaş*, TTKB, Ankara 1995.

LiSheng, *Çin'in Xin-jiang Bölgesi Geçmişi ve Şimdiki Durumu*, (çev. XuXinyue), Xin-jiang Halk Yayınevi, Urumçi 2006.

ORALTAY, Hasan: *Hürriyet uğrunda Doğu Türkistan Kazak Türkleri*, Tük Kültür Yayını, 2. baskı, İstanbul 1976.

ROSSABİ, Morris: *"*Xin-jiang*", Encyclopedia of Asian History*, C. IV, New York 1988.

TUNCER, Tekin: "1911-1955 Yılları Arasında Doğu Türkistan", *Tarih Bilinci Dergisi Özel sayı*, İstanbul Mart 2014, s. 198-211.

Ek: Hicaz Kurultayı Karar Metni

